

23/6

Debatten i odödlighetsfrågan har uppkallat bl. a. Stockholms-Tidningen, vars resonemang är typiskt för åtskilliga som sticker huvudet i busken så snart religion kommer på tal:

Vi skall här inte närmare gå in på re-

sonemanget om odödlighetstron, om vilket annars åtskilligt kunde vara att säga. Vi delar helt Eskilstuna-Kurirens åsikt om det meningslösa i "självssäkra inlägg" av detta slag. "Kan man", frågar en ledarförfattare i EK, "tänka sig något mera fåfängligt än att prestera bevis på ett område, där till sist praktiskt taget ingenting kan bevisas, utan det personliga sökandet och svaret på detta blir utslagsgivande för det individuella ställningstagandet?" Vi tycker också att dr Alf Ahlberg träffat prick, när han i ett annat sammanhang elakt anmärkt att "en irreligiös religionskritiker i grunden är något lika absurd som en omusikalisk musikkritiker".

Menar man verkligen att debatt icke skall förekomma rörande problem som betecknas som religiösa? Eller att, om en debatt kommer till stånd, den inte skall föras med förnuftsmedel? Eller att endast ena parten, de religiösa, skall få delta? Antagligen vill man inte säga något så orimligt; man menar just ingenting, men pratar på i alla fall. Docent Henrik Sandblad kritiserar i Handelstidningen denna billiga antirationalism:

Varför skulle inte sådana väsentliga kulturfrågor få ventileras lika väl som andra, om det sker i sakliga former? Skola de s. k. kulturradikalerna vara skyldiga att tåga med de avvikande åsikter de ärligen hysa? Och lämna fältet fritt åt motparten att fortsätta att dundra mot det profana kulturlivet och nutidens "materialism"? Ty inte är det väl meningen att båda parter skola gräva ned stridsyxan? Vad är över huvud taget meningen, utom det att man inte själv vill bli utsatt för kritik?

Nu sitta vi dock icke till den grad i sjön, att vi skulle behöva överskylda de faktiska meningsskiljaktigheterna — tvärtom, nu om någonsin är väl tiden särskilt lämplig att från skilda utgångspunkter granska det demokratiska kulturarbetets alla förutsättningar. Med vem skulle vi eljest föra en kulturdebatt? Med nazister och kommunister? Det bleve allt ganska magert.

Med samma rätt kunde man kräva avlysning av de inbördes politiska striderna och alltså göra gällande att demokratin inte har råd att förtära sin kraft i tvister om sådana underordnade ting som skatte- eller handelspolitik. Det är ju också till ett dylikt fredstillstånd somliga längta. Men till all lycka för samhällets utveckling vinna de ringa gehör.

Kristidens restriktioner för kulturdebatten ha icke längre någon positiv uppgift att fylla. Deras återinföring skulle göra det bekvämt för många, men till sådant kan tyvärr ingen hänsyn tagas. För ett demokratiskt kulturlivs sunda fortväxt äro de i allo obekväma.

Det är roligt att så självklara sanningar sägs. Men det är tråkigt att de behövs sägas.

47

D.N

22/6 1947

Debatt om pressen i USA

En helt privat utredning rörande "pressfrihetens nuvarande läge och framtida utsikter" har genomförts i USA. Att utredningen tillkommit på enskilt initiativ och finansierats av ett stort företag — det bolag som äger tidskriften Time — innebär inte att dess syfte varit att tillgodose privata intressen. En borgen härför är valet av utredningsmän. De flesta av dem är framstående vetenskapsmän, kända för sin självständighet och i flera fall för sina radikala åsikter, såsom historikern Schlesinger, teologen Niebuhr, statskunskaparna Merriam och Lasswell; den internationellt mest ryktbare i gruppen är MacLeish, diktare, förutvarande biträdande statssekreterare och chef för det stora kongressbiblioteket i Washington.

Det enhälliga betänkande som utredningsmännen nyligen offentliggjort (A free and responsible press, University of Chicago press) är likväl till stor del en missräkning. Icke därför att inga stora förändringar eller reformer föreslås; att genom legala ingripanden skapa den ideala press om vilken utredarna talar är uppenbart omöjligt. Men väl därför att en stor del av betänkandet består av svepande, flott formulerade men vaga eller tvivelaktiga uttalanden. Pressens frihet är i fara, heter det, men några rader längre fram får man veta att pressens frihet alltid är i fara. "Liksom pressens frihet alltid är i fara, så är den alltid farlig." Om pressen sköter sig väl, kan den bevara sin frihet och sin ställning, eljest kommer staten att inskrida, lyder en annan tes. Därmed antydes att friheten förloras blott om den missbrukas i så hög grad att den icke längre är av värde. Är det så säkert? De totalitära regimernas undertryckande av pressfriheten är sannerligen intet bevis för att denna frihet varit till skada i de länder där den krossats. Maktthavarna har tvärtom i den existerande pressen sett en av de farligaste motståndarna till diktatur och likriktning, det är därför de ersatt en fri press med en bunden, av statsledningen dirigerad press.

I själva sakfrågan om USA:s politik och kultur skall här blott ett par fakta framhåvas. USA är, lika litet som Sverige eller England, något idealland, det är lätt att finna brister och fel som kan och bör kritiseras. Problem och svagheter i amerikanskt samhällsliv finns som icke har någon motsvarighet hos oss, främst negerfrågan och negrernas behandling i sydstaterna. Men det måste alltid ihågkommas att dessa förhållanden är föremål för en allvarlig och öppen debatt, att den tongivande amerikanska opinionen är inriktad på reformer och förändringar enligt demokratiska och humanitära grundsatser. I negerfrågan, för att ta det viktigaste exemplet, har därför en väldig förbättring kunnat åstadkommas under de senaste årtiondena; de övergrepp och oförrätter som fortfarande förekommer klandras lika energiskt som i Europa och med vida större insikt än här. Över huvud utgår angreppen på USA, då de icke bygga på löst prat, från den amerikanska debatten; det är i denna debatt framförda synpunkter som ger svenska kritiker vapen i händerna. Självkritiken, det ständiga betonet av de egna bristerna, är den amerikanska demokratin liksom de europeiska demokratiernas ära. Nazisterna kunde under kriget samla rader av engelska vittnesbörd om det brittiska samhällets fel; lika lätt är det att angripa amerikanerna med de medel som de själva ställer till förfogande. Så bör det vara i en demokrati — medan diktaturens "opinion" är en taktfast unison sång till regimens lov.

De som talar om de amerikanska insatsernas svaghet på det kulturella området deklarerar därmed endast sin egen okunnighet. De som är orienterade vet att den amerikanska litteraturen under de senaste årtiondena intar en rangplats och att USA är ledande inom en rad ve-

65
52

tenskapsgrenar; i fråga om socialvetenskapen i ordets vidsträcktaste mening skrivs så mycket och så bra i detta land att alla andra länders prestationer i jämförelse härmed verkar obetydliga. Kulturdebatten är så öppen och så intelligent att en svensk snarare har anledning att känna avund än förhävelse.

Oviljan mot USA förenas nästan genomgående med välvilja mot Ryssland och de kommunistiska regimerna över huvud. I det ena fallet letar man efter fel och undviker att tala om förtjänster, i det andra fallet döljes felen, medan förtjänsterna dras fram. En person som endast hämtade sin kunskap ur en del av de tidningar varom här är fråga skulle sannolikt komma till uppfattningen att Ryssland är ett mera fritt och demokratiskt land än USA. Kanske skulle han rent av tro att arbetarklassen har det bättre i diktaturen i öster än i demokratin i väster. Denna tendens till snedvridning underlättas av den inriktning på nyheter som hör journalistiken till. I USA är övergrepp och frihetsinskränkningar ovanliga, och de är därför nyheter; i Ryssland hör de till ordningen för dagen och saknar alltså nyhetsvärde. Den lagstiftning om fackföreningar och strejker som just nu behandlas av de amerikanska statsmakterna beskrives i alla tidningar och kritiserar, till synes med full rätt, som ett steg i konservativ riktning. Man anser sig icke ha anledning att samtidigt erinra om att den sedan årtionden gällande ryska lagstiftningen i ämnet är ojämförligt mera reaktionär, i ofantligt mycket högre grad inskränker arbetarnas frihet än vad den mest konservative amerikanske politiker vågar drömma om. En lag av rysk typ i USA är otänkbar på grund av att den skulle bryta självfallna frihetstraditioner; en lag av amerikansk typ i Ryssland är otänkbar därför att den skulle innebära en revolutionerande frigörelse av arbetarklassen.

En författare, Haycroft, har hävdade att detektivromaner endast kan skrivas och läsas i demokratier, där rättssäkerheten är så stor och respekten för liv och egendom så stadgad att en undersökning för att klarlägga ett brott ter sig naturlig, meningsfull och intressant. I diktaturen, där människor ständigt sänds till död eller tvångsarbete till följd av sina åsikter och på order av en godtyckligt handlande myndighet, blir hela detektivgenren löjlig — det är som att beskriva en soldats snuva i skildringen av ett fältslag. Något liknande gäller i detta fall. Endast där den brutala undertryckningen är undantag tilldrar den sig intresset; då den är regel talar man om något annat.

Tendensen att vanställa respektive skönmåla vid skildringen av de båda länderna förklaras till en del också därav att både skribenter och allmänhet ännu är väl medvetna om att USA är en fri och folkstyrd stat, Ryssland en likriktad, av statstväng i varje detalj kännetecknad diktatur. Klandret blir under sådana förhållanden lätt ett uttryck för underliggande allmän uppskattning, berömmet ett tecken på att förväntningarna varit små. Men dylika överväganden kan inte beslöja de faror som skevheten i den svenska debatten medför. I längden måste resultatet bli att stora folkgrupper som vinner kunskap uteslutande genom pressen får en falsk bild av verkligheten. Denna falska bild är i detta fall ett medel — ett av kommunisterna skickligt och systematiskt begagnat medel — att försvaga insikten om demokratiens innebörd och att därmed undergräva den svenska folkstyrelsen.

27/6

Tanken på fredsuniversitet och fredsprofessur

hör till dem som bör förkastas under betonande av förslagsställarens goda vilja. Att driva välmenningslinjen därefter att dylika förslag uppmuntras är att överskrida gränsen mellan beskedlighet och fåraktighet. Skapandet av fred är ingen vetenskap; att en internationell rättsordning är målet erkännes av alla, att upprätta en sådan ordning är politikens sak. Är det åter fråga om att undervisa rörande fredens välsignelser och krigets rysligheter, så behöver vi inte den undervisningen här i landet, det kan vi säga utan förhävelse. Någon anledning att bevisa vår fredskärlek genom att skapa lösliga vetenskapsgrenar har vi inte.